

Negyedszázad — előzményekkel

Szeged környékének energia-szegénysége már a századforduló táján arra készítette a város vezetőit, hogy fontolóra vegyék azokat a bejelentéseket, javaslatokat, melyek az egyes ivóvízkutakban észlelhető, felszivarogó gázokkal foglalkoztak. Anyagi és technikai eszközök hiányában komoly kutatásra nem gondolhattak, de a zalai olaj- és gázszivárgások nyomán megindult ottani eredményes kutatás okán neves szakemberektől kértek véleményt a Szeged környékéhez fűződő reményekről.

Csongrád megye mélyföldtani megismerésének kezdete a századforduló. Eötvös Loránd 1909-ben torziós ingájával Szeged környékén kezdte meg gravitációs méréseit. Ezek azonban csak kísérleti mérések voltak, gyakorlati eredményt akkor még nem adtak. A tudományos célú mérések a második világháború idején terelődtek gyakorlati irányba. A MANÁT 1941–1942-ben Eötvös-ingával és graviméterrel méréseket végeztetett. A kimutatott ferencszállási gravitációs maximum területén szeizmikus mérésekre is sor került. A mérésekre alapozva 1942–1943-ban végezték a sándorfalvi és ferencszállási mélyfúrásokat. Ezek a fúrások a gáznyomok ellenére meddőnek bizonyultak. A háború után a kutatás hosszú évekre megszakadt.

Előzetes geofizikai mérések alapján a Kőolajkutató Vállalat — régi nevén Alföldi Kőolajfúrési Üzem — 1962. május 25-én az Üllés—1. sz. fúrás mélyítésével kezdte meg a Dél-Alföld szénhidrogénkincsének feltárását... A kút még abban az évben „olajtermelőnek” bizonyult, vele Csongrád megye első olajat adó kútja mélyült le.

Az igazi nagy fordulat 1965-ben kezdődött. Ettől kezdve Algyő az ország közvéleménye számára már nem egy kis Tiszaparti települést jelent, hanem a hazai kőolaj- és földgázbányászatot szimbolizálja. A kutatási eredmények sorban jöttek innen. Addig nem tapasztalt nagyarányú berendezés- és dolgozó átcsoportosításra került sor az algyői kutatási területre, a Kőolajkutató Vállalat szegedi üzemegységében.

Ez az üzemegység 1965-ben beköltözött Üllésről Kiskundorozsmára, ahol az összesen 11 megyéből ideérkezett dolgozók szállását, elhelyezését 157 kiskundorozsmai magánházban sikerült megoldani. Ez volt az algyői szénhidrogén-bányászat hőskora. Megjelent a mezőben az első tankállomás. Ma már legendaszámba megy, de igaz, hogy az NKfV szegedi üzemének vezetője, jobb híján, egy fa alatt kezdte meg hivatali teendőinek intézését.

A bányásznapot 1965-ben még Üllésen, de 1966-ban már a Vigadóban tartották. Ez volt Szeged történetének első bányásznapja. 1966-ban az Algyőn le-mélyített kutak száma már 21 volt. A mezőben 1967-ben dolgozott a legtöbb fúróberendezés, egyszerre tizenkettő.

Fúrastechnológiai szempontból az algyői mező feltárása a problémák sokaságát hozta magával. Például gyakori volt a bélésű megcsúszása, egészen addig, amíg az olajemulziós iszap alkalmazásával kialakult a felső szakasz speciális átfúrási és bélésűszövezési technológiája. Több 3000 méter körüli fúrás is volt. Már 1966-ban 8 olyan, ahol az alsópannon rétegekben jelentkező túlnyomásos kórt kellett megküzdni. Amíg a hőmérséklet világtáblában 33 méterenként emelkedik 1 C-fokot, addig Algyőn 21 méterenként.

Még 1968-ban befejeződött a kiskundorozsmai telephelyen 20 modulbarakk beépítése, ahol 625 dolgozó jutott a korábbinál lényegesen kulturáltabb körülmények közötti szálláshoz. Megkezdődött az ide irányított dolgozók letelepítése is. Később az átadott lakások számának nö-

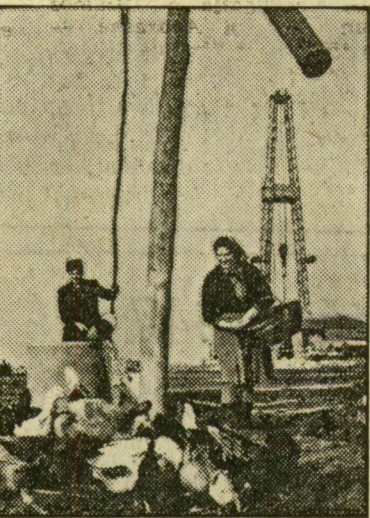
vekedésével fokozatosan javult a helyzet.

Az 1969-es év lényeges műszaki újdonsága volt a szelektív kútkiképzés. Ez a módszer a kutak fúrásánál rendkívül hatékony, jóval gazdaságosabb a régebben alkalmazott eljárásoknál. A műszaki vezetés és a fúró munkások egyaránt új eszközökkel, szerszámokkal és technológiával ismerkedtek meg. Ebben az évben az üzem berendezései 172 ezer métert fúrtak le. 1970 hozta az üzem fennállásának legnagyobb méterteljesítését, amely 193 ezer méter volt. Ebben az időszakban már az üzem az algyői munkákkal párhuzamosan más területeken is végez kutatásokat. Asóththalmon 7, Kelebián 8, Dorozsmán 2, Ferencszálláson 2, Maroslelén 1. Öttömösön 4 kutat mélyített le.

Az 1971-es évben az üzem már túl volt a csúcson, csökkent a berendezésszám, így a lefúrt méterek és a kivizsgált rétegek száma is. Az üzem műszaki vezetése és a fúró munkások egyre gyakorlottabban végezték a ferde kutak mélyítését. 1972 visszaesést hozott az algyői mező feltárásában. Az üzem tevékenységének egy része a környező mezőkre tevődött át.

Az 1970-es évek elejétől a szegedi üzem kapacitásának nagy részét az új termelőfúrák létesítése mellett a meglévő kutak karbantartása kötötte le. Az algyői mező művelési terének megfelelően, a rétegenergia fenntartására vízviszanyomó kutakat is mélyítettek.

Algyő mellett népgazdaságilag is jelentős készletet találtak Fe-

Egy kép a múltból

rencszállítás, Asóththalmon, Kelebia, Kiskundorozsma, Üllés és Szeged-Móraváros térségében. Jelenleg is reményteljes kutatás folyik Forráskút, Ruzsa környékén. A kezdeti időszakhoz viszonyítva az üzem feladata az algyői mezőben lényegesen megváltozott. Megnövekedett — és ez a jövőben is tendencia lesz — a kútjavítás szerepe és jelentősége. Segédgázos kutak kiképzésével, rétegkezelési eljárások alkalmazásával segítik a kutak hozamának fenntartását. Az 1972-es fúrási méterszám mélypontja után a terv évről évre változó volt. Az 1977-es évben némileg felülmúlt, de így is 40 ezer méterrel a csúcshoz számított 1970-es évi teljesítés alatt maradt. Az üzem 1967-es évtől kezdődően minden esetben teljesíti, illetve túlteljesíti éves tervét.

A Kőolajkutató Vállalat szegedi üzemének működési területén 1987. május 31-ig összesen ezerkettőszázkilenc kutat fúrtak le, amelyből 880 Algyőn van, 217 az irányított ferde fúrás. A lefúrt kutak átlagmélysége — természetesen nagy szóródással — 2196 méter. Az 1965-től 1987-ig terjedő időszakban Kőolajkutató Vállalat által lefúrt összméterek 53,1 százalékát a szegedi üzem fúrta le.

Az üzem műszaki vezetői és dolgozói az algyői mező feltárása során sok új technológiai műszaki ismereteket szereztek, elsősorban az üzem specifikumának számító ferde kutak mélyítésénél és a kettős kútképzésnél. Itt vezették be és alkalmazták elsőként az országban az egyösszegű utalványozási rendszert, amely mint teljesítményberezési forma, nagymértékben segítette a berendezéseknél folyó munka hatékonyságának növelését. A mezőben a legmélyebb fúrás, az RD—71. berendezés és brigádja által 1977-ben fúrt 3693 talpmélységű Algyő—Kelet—1. az egy berendezés által elért legtöbb fúrt méterrel, az RD—60-as berendezés brigádja büszkélkedhet: 1983-ban 38 ezer 800 métert fúrtak le az algyői mezőben. Algyőn 1967-ben 68,3 nap, míg 1970-ben 49 nap volt a 2500 méterig mélyített kutak átlagos fúrási ideje. Napjainkra ez az átlag 22 napra csökkent.

Az eredmények bizonyítják, hogy az üzem műszaki és munkásgárdája nemcsak jól elsajátította, hanem tovább is fejlesztette és fejleszti napjainkban is azt a technológiát, amely az algyői mezőben a legalkalmasabb. Ugyanez a megállapítás vonatkozik a kútkiképzési, kútjavítási technológiákra, ahol ma még több a tennivaló, de a lehetőség is az új eljárások bevezetésére.

CSONTOS SZABOLCS

„Egy író is el kell tudni tartania”

— Önnek 1970-ben — a Magyarország felfedezése sorozat induló köteteként — jelent meg az *Egő arany* című szociográfiája a magyar olajbányászatról, többek közt az alföldi olajbányászokról is ír ebben.

— Nem új sorozat volt, ez, elődjében — a régi „Magyarország felfedezése” sorozatban — 1937-ben megjelent Feja Géza Viharsarok-ja, Erdei Ferenc Futóhomok-ja és 1938-ban Szabó Zoltán Cifra nyomorúság-ja. Márkus Istvánnal csak szorgalmaztuk felújítását Darvas Józsefnél, az írószövetség akkori elnökénél.

— Honnan jött az ötlet a téma megírására? Hogyan került kapcsolatba az algyői olajosokkal?

— A sorozat megkezdésekor Darvas rám gondolt: Kezdd el te, mutasd meg, mire gondolsz! — mondta. És én az olajra gondoltam, az Alföld új kincsére, erre az új jelenségre. Kicsőriban az Április 4 útján laktam, s az ablakom alatt sűrűn dübörgtek az algyői olajbányászok járművei.

— Az *Egő arany* előszavában azt írja: „A 168-as kút tüze messzire világított és fénye — legalábbis számomra — sok mindent megvilágított.”

BESZÉLGETÉS
MOCSÁR
GÁBORRAL

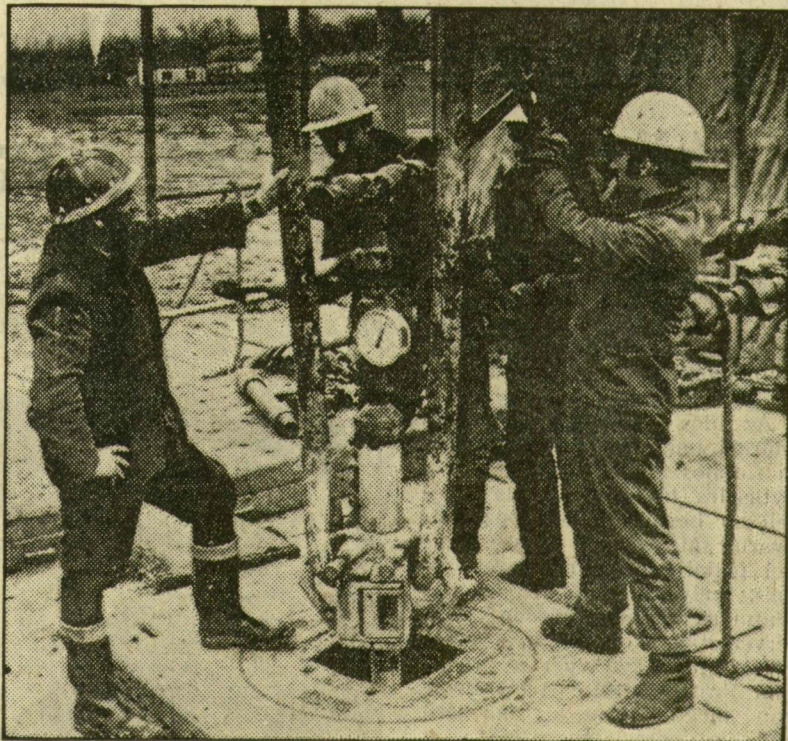
— Ha legfontosabb könyveim közül hármat kellene felsorolnom, az *Egő arany* biztosan benne lenne. Az anyag feltárására valóságos országjárásra indultam. Teherautóval utaztam falusi házakban, munkásszállásokon aludtam, kutattam az MTA Szociológiai Kutatóintézetében, s jártam Jugoszláviában is. Körülbelül egy évbe tellett, míg otthon éreztem magam a témában. Az *Egő arany* fogadtatása a MAORT-perről írott sorok miatt azonban nem volt kedvező. Az első prekonceptió per volt ez ugyanis Magyarországon. Következményeiről később Gálóczi Erzsébet írt, a Vidravas című regényében. Eredetileg egyébként magam is fémipari szakmunkásként dolgoztam, s mivel szegényparaszti származású vagyok, Erdei Ferenc egy ízben megkérdezte: „Mi vagy te, Gábor? Szegényparaszt, munkás, vagy értelmiségi?” — „A Hazafias Népront egy személyben” — válaszoltam.

— Erdei Ferenc írja — szin-

tén a Magyarország felfedezése sorozatban megjelent — *Város és vidéke* című szociográfiájában, hogy bár az olaj Szegedhez kötötte Algyő sorsát, névleges az olajbányászat szegedi szerepe. Ön szerint pedig Szegedet hullámvárusította ültette az olaj.

— Az alföldi szénhidrogén-medence Szegedre gyakorolt hatását kétségek nélkül mérsékli az is, hogy az alföldi olajbányászat központja Szolnokon van. De sokféle bajjal, szívós akarattal, kemény munkával mégiscsak kibontakozott Algyőn egy dinamikus iparág, amely Szeged ipari és lakossági energiaellátását, lakásépítését gyökeresen megváltoztatta. Közte az én életemet is. 1964-ben kerültem Szegedre Debrecenből, ahol 1962–63-ban az Alföld című irodalmi folyóirat főszerkesztője voltam. Szegeden 1968-ig a Tiszatáj Magvető Könyvtár szerkesztőjeként dolgoztam. 1968-ban állás nélkül maradtam, s akkor segített rajtam Siklós János, az algyői olajosok akkori vezetője. Azt mondta, egy író is el kell tudni tartania a Szolnokon. Így lettem 1969. szeptember 1-jétől egészen nyugdíjazásomig, 1981 februárjáig a Szolnok „futballistája”.

DÁNYI LÁSZLÓ

Egy kép a jelenből

„Harmadiknak érkeztem”

Vad János nevét a Szeged környéki fúrótoronyok tövében mindenki ismeri. Nem az állami díja miatt. Az már „csak” következmény volt. Az általa vezetett csapat olyan módszert dolgozott ki, amellyel sok-sok nappal előbb végeztek egy-egy kút lefúrással. János bácsi a 70-es évek vége óta nyugdíjas. A hétköznapiakon a szabadidején dolgozgat. Ott kerestük fel egy kis emlékeztérre.

— Mikor érkezett Szegedre, János bácsi?

— Még 1962-ben. Tóth Gyula és Szabó János után én voltam a harmadik főfúrómester, aki itt dolgozni kezdett.

— Előtte bőven volt módja tapasztalatokat gyűjteni az olajkutatásban.

— Hát, igen. Még a Beregszörmenyben, 1943-ban szegődtem el fúrótorony mellé dolgozni. Bevallom: elsősorban a jó fizetés vonzott. Míg akkoriban egy napszámos keresett naponta 2 pengőt, addig az olajosoknál 60 fillér volt az órabér. Házasságkötésemkor, 1948-ban Biharnagybajomban kaptunk elhelyezést. Azután — amíg Szegedig eljutottam — a három kislánnyal együtt tizennégyeszer költöztünk. A Dunántúlon kívül, ahol Magyarországon olajért kutattak, mindenütt dolgoztam. Az összegyűlt tapasztalatokkal, no meg egy kis iskolával, a főfúrómesterségig vittem.

— Érdeklődött-e a költözés előtt arról, hogy Szeged környékén milyen jövője látszik a szénhidrogén-kutatásnak?

— Somfai Attila geológust és Hingl Jósikát kérdeztem. Mind a ketten azt mondták: Jancsi! Legalább 20 évig lesz itt munka.

— Szankról, épp egy hirhett kitörés után érkeztek ide?

— Az egy igen nagy kudarc volt. Utána a brigád egy ideig nem találta a munká ütemét. Aztán egyszer csak kezdett megint minden rendben menni. Az első hónapokban egy 2 ezer 600-2 ezer 800 méter mély kútát 30-35 nap alatt fúrtunk le. Aztán ez az idő 18-20 napra zsugorodott. Megint eltelt egy kis idő, és azután már csak 16 nap kellett az asztal megpördüléséig, míg elér-tük a talppontot. Ezért a gyorsításért kaptam az állami díjat is.

— Hány kút fúrást vezetett, amig nyugdíjba ment?

— Nem tudnám megmondani. Írtam egy darabig, aztán valahogy abbamaradt a magánnaplóm vezetése.

— Nehéz mező volt az algyői?

— Nem mondanám. Ha esett az eső, három traktor cibálta az erőgépeket. Összel és tavasszal sokat birkóztunk a sárral. A fúrásokkal nem volt túl sok gondunk. Túlnyomásos réteg nem akadt ebben a térségben. Az 1,25-1,26 fajsúlyú iszap megtartotta a mélység erőit.

— Hogyan toborozta az embereket a berendezéshez?

— Soha nem mentem a munkaúthoz, hogy vegyenek fel hozzám valakit. Egy csapatban hatan voltak akkoriban, és még a motoros rajtuk kívül. Ha közülünk elment valaki, akkor a saját falujukból hoztak helyette mást. Mindenki, akit ajánlott, azért felelt is a többiek előtt.

— Mikor kapott lakást?

— Még 1963-ban. Igaz, csak másfél szobás volt, és 52 négyzetméteres, de nagyon örültünk neki. A nagy szoba lett a gyerekeké, a kis szobába meg mi költöztünk be az asszonnyal. Amikor az *Egő arany* presszó feletti lakások elkészültek, ott nekünk is új lakást ajánlottak. Egy plusz két szobásat. Úgy döntöttünk, azért nem változtatunk. Később Juratovics Aladár azt mondta: miért nem szoltál, te 3-4 szobásat is kaphattál volna. Amikor már költözhattunk volna, a lányaim mind férjhez mentek, így hát maradtunk. Ma is az első szegedi lakásunkban élünk. Közben az anyósom is hozzánk költözött.

— Mi köti ma a városhoz?

— Hát már nem annyira a fúrás. Kilencedik éve vagyok nyugdíjas. A lányaim mind itt telepedtek le. Mostanra már hat unokám van.

BÖLE ISTVÁN